

**INFRAȚIUNEA DE HULIGANISM (art.287 CP RM):****ANALIZĂ DE DREPT PENAL***Sergiu BRÎNZA**Universitatea de Stat din Moldova*

În cadrul studiului de față se relevă că lipsa sau prezența scopului de cupiditate este acel criteriu care permite delimitarea infracțiunii de huliganism (care presupune luarea ilegală și gratuită din motive huliganice a bunurilor străine) de infracțiunile prevăzute la art.186-188, 190-192 CP RM. De asemenea, se ajunge la concluzia că întotdeauna infracțiunea prevăzută la art.287 CP RM presupune ipostaze cu implicații publice. Dar numai în unele cazuri această infracțiune este săvârșită în locuri publice. Se argumentează că omorul intenționat, ca și vătămarea intenționată gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății, pot să reprezinte violența care este aplicată tocmai în legătură cu încălcarea grosolană a ordinii publice. În acest caz, calificarea trebuie făcută conform art.145, 151 sau 152 CP RM și art.354 „Huliganismul nu prea grav” din Codul contravențional. În cazuri de acest gen, nu este admisibilă aplicarea răspunderii în baza art.145, 151 sau 152 și art.287 CP RM.

**Cuvinte-cheie:** *huliganism, ordine publică, violență, amenințare, opunere de rezistență, cinism, obrăznicie deosebită, armă, alte obiecte folosite pentru vătămarea integrității corporale sau sănătății.*

**THE OFFENCE OF HOOLIGANISM (art.287 PC RM): A PENAL LAW ANALYSIS**

In this study it is revealed that the absence or presence of the cupidity purpose is the criterion that allows the delimitation of the offence of hooliganism (which involves the illegal and gratuitous taking of foreign goods because of hooligan motives) from the offences referred to at art.186-188, 190-192 PC RM. It is also concluded that the offence referred to at art.287 PC RM always implies situations with public implications. But only in some cases the offence actually is committed in public places. It is argued that the deliberate murder, as well as the intentional grave or ordinary battery or health harm may represent the violence that is applied because of the gross violation of public order. In this case, the classification must be made under art.145, 151 or 152 PC RM and art.354 "Average hooliganism" of the Contravention Code. At this level, the application of penal liability under art.145, 151 or 152 and art.287 PC RM is not permissible.

**Keywords:** *hooliganism, public order, violence, threat, resisting, cynicism, outrageous insolence, weapon, other objects used to commit battery or health harm.*

În Republica Moldova, numărul de cazuri de huliganism înregistrate în ultimii ani se cifrează la: 792 – în anul 2006; 754 – în anul 2007; 731 – în anul 2008; 732 – în anul 2009; 901 – în anul 2010; 1076 – în anul 2011; 1203 – în anul 2012; 1323 – în anul 2013 [1].

În context, ne raliem punctului de vedere exprimat de L.A. Esina: pe fondul transformărilor radicale din economie și din alte domenii sociale, asigurarea ordinii publice comportă o semnificație aparte în planul reformării politicii penale. Constituind unul din elementele pe care se sprijină întreaga ordine de drept, ordinea publică îndeplinește un rol important în funcționarea normală a statului modern. Printre infracțiunile care aduc atingere ordinii publice se distinge cea de huliganism [2].

Desconsiderarea deplină a ordinii publice o demonstrează dorința făptuitorului de a profita de un pretext neînsemnat pentru răfuiala cu victima. În frecvente cazuri, pretextul pentru săvârșirea infracțiunii din motive huliganice este, în genere, aproape imposibil de identificat. Aceasta deoarece un astfel de pretext este în totală necorespondere cu fapta comisă și cu urmările produse de aceasta. Care sunt celelalte trăsături ale motivelor huliganice? Acestea sunt: capacitatea de actualizare fulminantă și spontană; ușurința cu care e săvârșită infracțiunea; reacția neadecvată a făptuitorului; făptuitorului îi aduce satisfacție însuși faptul comiterii infracțiunii. În cazul infracțiunii de huliganism, aceste trăsături specifice ale motivelor huliganice se concretizează în: lipsa evidentă de respect față de societate și normele etice general acceptate; conduita făptuitorului care reprezintă o provocare manifestă a ordinii publice; conduita făptuitorului condiționată de dorința de a se contrapune altor membri ai societății și de a-și demonstra sentimentul de desconsiderare a acestora.

Pentru toate acestea, se prezintă ca oportună incriminarea, la art.287 CP RM, a faptei de huliganism.

**Obiectul juridic generic** al infracțiunii de huliganism îl formează relațiile sociale cu privire la securitatea publică și ordinea publică.

În opinia lui E.V. Samaniuk, pe care o sprijinim, atât securitatea publică, cât și ordinea publică au la bază necesitatea stabilirii unei orânduiri sociale care să corespundă necesităților cetățenilor și ale societății în

ansamblu. Gradul de liniște și satisfacție publică depinde într-o mare măsură de gradul de siguranță personală și publică, care, la rândul său, depinde de ordinea socială pe care o menține statul. Construirea și consolidarea societății civile este legată cu necesitate de impactul pe care ilegalitățile (inclusiv infracțiunile) îl exercită asupra ordinii sociale. Și viceversa: impactul pe care ilegalitățile îl exercită asupra ordinii sociale este mai mult sau mai puțin pronunțat în funcție de gradul de maturitate a societății civile. Nu în ultimul rând, perfecționarea continuă și funcționarea netulburată a întregului sistem de ordine socială depinde de cât de rezultativă este activitatea acelor autorități ale statului care au în atribuții apărarea securității publice și a ordinii publice [3].

Securitatea publică și ordinea publică sunt interconținuate și strâns legate reciproc. Or, securitatea publică este starea de fapt creată de normele de drept, destinată să asigure colectivității cele mai prielnice condiții de conviețuire, astfel încât interesele membrilor colectivității să fie puse la adăpost de orice pericol. Deci, securitatea publică privește colectivitatea în ansamblul ei (*ut universi*), spre deosebire de securitatea personală, care vizează indivizii luați în parte (*ut singuli*). Când legea penală incriminează anumite fapte care aduc atingere securității publice, prin aceasta se reacționează contra unui pericol de natură să producă efecte colective, adică să atingă interesele unui număr indeterminat, mai mult sau mai puțin important, de indivizi. Normele care incriminează fapte contra securității publice apără interesele nu ale unei persoane aparte expuse pericolului. Ele apără interesele unui număr neconcretizat de persoane. Nu este neapărat ca numărul acestor persoane să fie foarte mare. Important este ca acestea să fie privite sub un unghi depersonalizat, doar ca parte a colectivității, a mulțimii, a publicului.

La rândul său, ordinea publică reprezintă segmentul ordinii de drept, reprezentând valoarea socială care s-a format ca urmare a respectării normelor de drept, având ca obiectiv menținerea liniștii și moralității publice, a stimei reciproce, a comportamentului adecvat al cetățenilor în ipostaze cu implicații publice, cu respectul decenței în cuvinte, fapte și atitudini. Se mai poate susține că ordinea publică constituie ordinea politică, economică și socială dintr-un stat, care se asigură printr-un ansamblu de norme și măsuri deosebite de la o orânduire socială la alta și se traduce prin funcționarea normală a aparatului de stat, menținerea liniștii cetățenilor și respectarea drepturilor acestora.

**Obiectul juridic special** al infracțiunii de huliganism are un caracter simplu în cazul în care această infracțiune se exprimă în acțiuni care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită. În acest caz, obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale cu privire la ordinea publică, apărute împotriva infracțiunii de huliganism.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art.287 CP RM are un caracter complex în ipoteza în care această infracțiune se exprimă în acțiuni care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor sau de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe, de opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice. În ipoteza în cauză, **obiectul juridic principal** îl constituie relațiile sociale cu privire la ordinea publică, apărute împotriva infracțiunii de huliganism; **obiectul juridic secundar** îl formează relațiile sociale cu privire la integritatea corporală, sănătatea sau libertatea psihică (morală) a persoanei.

În continuare, vom identifica răspunsul la următoarea întrebare: pot oare avea calitatea de obiect juridic secundar al infracțiunii de huliganism relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor sau relațiile sociale cu privire la integritatea, substanța și potențialul de utilizare a bunurilor?

În opinia lui G.B. Junușova, relațiile sociale cu privire la proprietate pot să constituie obiectul juridic secundar al infracțiunii de huliganism [4]. Deși indirect, această teză este susținută în doctrina penală autohtonă [5].

În opinia noastră, dacă bunurile au fost luate ilegal și gratuit din motive huliganice, pentru a șicana victima, și nu pentru a le trece în stăpânirea definitivă a făptuitorului, atunci calificarea se va face numai conform art.287 CP RM.<sup>1</sup> În acest caz, luarea ilegală și gratuită a bunurilor străine apare ca modalitate faptică fie a încălcării grosolane a ordinii publice și a exprimării vădite a lipsei de respect față de societate, fie a cinismului sau obrăzniciei deosebite. În același timp, întrucât lipsește unul din semnele constitutive ale sustragerii – scopul de cupiditate – nu pot fi aplicate și normele care prevăd răspunderea pentru infracțiunile săvârșite prin sustragere.

Pe de altă parte, dacă în timpul comiterii actului de huliganism sunt sustrate bunuri (anume sustrate, dar nu luate din motive huliganice), atunci calificarea trebuie făcută conform regulii stabilite la art.114 CP RM: în baza art.287 și a unuia din art.186, 187, 188 etc. din Codul penal. Deoarece scopul de cupiditate excede componența infracțiunii de huliganism, vom fi în prezența unui concurs de infracțiuni: infracțiunea de huliganism și infracțiunea săvârșită prin sustragere.

<sup>1</sup> Bineînțeles, această acțiune de luare trebuie să fie săvârșită în prezența condițiilor descrise în art.287 CP RM, pentru a putea forma infracțiunea de huliganism.

Astfel, de exemplu, într-un caz, *Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a decis că acțiunile lui S.V. și T.A. urmează a fi calificate în baza alin.2 art.218 și pct.1) alin.2 art.121 CP RM din 1961 (pentru huliganismul agravat și tâlhăria săvârșită în urma înțelegerii prelabile de către un grup de persoane). Cei doi au fost puși sub învinuire pentru aceea că, la 12.01.1999, continuându-și acțiunile infracționale, urmărind scopul de sustragere și acționând în comun, au cerut de la D.A. și B.I. bani și scurtele în valoare de 510 lei. Auzind refuzul victimelor, nu le-au permis să coboare din tren la stația Căușeni. Apoi le-au scos pe platforma vagonului, le-au atacat prin lovituri și le-au amenințat cu aruncarea din tren, începând să le deposedeze de scurte. Victimele D.A. și B.I. se apărau activ și au căzut din tren prin ușa deschisă a vagonului [6]. Este de remarcat că, sintetizând trăsăturile celor săvârșite, instanța supremă a folosit formula „huliganism care a trecut în tâlhărie”. Este o formulă deloc reușită. Ea s-ar potrivi situației când intenția inițială de a săvârși infracțiunea de huliganism se transformă în intenția supravinită de a săvârși una din infracțiunile specificate la art.188 CP RM. Însă, formula reprodușă mai sus nu poate desemna concursul dintre infracțiunea de huliganism și una dintre infracțiunile prevăzute la art.188 CP RM: infracțiunea de huliganism și-a păstrat toate caracteristicile și nu s-a transformat în una dintre infracțiunile specificate la art.188 CP RM; oricare dintre infracțiunile prevăzute la art.188 CP RM (care se caracterizează, *inter alia*, prin scopul de sustragere) depășește limitele componenței de infracțiune specificate la art.287 CP RM. Deci, cele două infracțiuni necesită calificare distinctă.*

În concluzie, lipsa sau prezența scopului de cupiditate este acel criteriu care permite delimitarea infracțiunii de huliganism (care presupune luarea ilegală și gratuită din motive huliganice a bunurilor străine) de infracțiunile prevăzute la art.186-188, 190-192 CP RM.

**Obiectul material** al infracțiunii specificate la art.287 CP RM îl reprezintă corpul persoanei sau bunurile mobile ori imobile.

Numai reprezentantul autorităților sau o altă persoană, care curmă actele huliganice, poate fi *victima* infracțiunii de huliganism, în cazul opunerii de rezistență violentă. Prin „reprezentant al autorităților” înțelegem persoana care: are dreptul de a realiza pe linia de serviciu acțiuni care generează consecințele juridice obligatorii pentru toți cetățenii sau pentru o mare parte a acestora; are atribuții de autoritate în raport cu persoanele din afara sistemului organizațional din care face parte acest reprezentant al autorității.

Prin „altă persoană care curmă actele huliganice” trebuie de înțeles persoana care contracarează activ huliganismul, încercând să impună în mod silit încetarea activității infracționale sau să rețină făptuitorul, ori să realizeze alte fapte active. Nu se are în vedere persoana care se limitează doar la o observație, revoltă sau la o altă formă pasivă a atitudinii de neacceptare a manifestărilor huliganice.

**Latura obiectivă** a infracțiunii specificate la art.287 CP RM constă în fapta prejudiciabilă exprimată fie în acțiunile care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor sau de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe, de opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice, fie în acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită.

Reiese că fapta prejudiciabilă examinată cunoaște patru modalități normative cu caracter alternativ:

- 1) acțiunile care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor;
- 2) acțiunile care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de amenințarea cu aplicarea violenței asupra persoanelor;
- 3) acțiunile care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice;
- 4) acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită.

Referitor la aspectul care este comun pentru primele trei modalități normative enunțate *supra*, consemnăm că, prin „acțiuni care încalcă grosolan ordinea publică” se înțelege fapta săvârșită în public, îndreptată împotriva ordinii publice, care se concretizează în acostarea jignitoare a persoanelor, în alte acțiuni similare ce încalcă normele etice, tulbură ordinea publică și liniștea persoanelor.

În context, nu putem trece cu vederea unul dintre stereotipurile ce țin de calificarea faptei în baza art.287 CP RM: „huliganismul este o infracțiune care poate fi săvârșită numai într-un loc public”.

Astfel, într-o speță, *acțiunile lui R.V. au fost recalificate de la alin.2 art.218 CP RM din 1961 la alin.2 art.100 CP RM din 1961, deoarece „infracțiunea a fost săvârșită la periferia localității, într-un loc pustiu, la o oră târzie și, prin urmare, condamnatul prin acțiunile sale nu a putut încălca ordinea publică” [7].* Într-o altă speță, *Colegiul penal al Curții de Apel a considerat eronată achitarea lui P.A. pentru fapta prevăzută la alin.3 art.218 CP RM din 1961, inclusiv din motiv că „a avut loc nu în casă, ci în curte” [8].* În fine, într-o speță mai recentă, nu poate să nu nedumerească următoarea motivare conținută într-o decizie a Colegiului

penal al Curții Supreme de Justiție: „Potrivit actelor din dosar, C.V. l-a lovit pe pătimit după ce acela l-a lovit pe el, și nu în loc public, ci în spatele discobarului..., și nu în prezența altor persoane. Adică, nu a încălcat ordinea publică și nu a avut această intenție” [9].

Nici din art.287 CP RM, nici din art.218 CP RM din 1961 nu se desprinde că infracțiunea de huliganism este comisă neapărat într-un loc public.

De aceea, suntem de acord cu opinia că infracțiunea de huliganism poate fi săvârșită chiar și într-un apartament [10]. De asemenea, considerăm justă părerea, potrivit căreia comiterea infracțiunii de huliganism într-un loc public nu este o caracteristică obligatorie a acestei infracțiuni; obligatoriu este modul public al infracțiunii de huliganism: fie actele huliganice sunt săvârșite în prezența unor persoane, fie rezultatul actelor huliganice devine inevitabil cunoscut altor persoane [11].

Într-adevăr, în cele mai frecvente cazuri, infracțiunea de huliganism este comisă în locuri publice (străzi, piețe, plaje, cafenele, restaurante, cinematografe, mijloace de transport în comun etc.). Însă, această infracțiune poate fi săvârșită și în locuri care nu au un caracter public (apartamente, sedii de întreprinderi, terenuri private, mijloace de transport personal etc.).

Huliganismul reprezintă o faptă săvârșită în public, însă nu neapărat într-un loc public. Or, conform lit.c) și e) art.131 CP RM, fapta se consideră a fi săvârșită în public și atunci când este comisă: într-un loc inaccesibil publicului, cu intenția însă ca fapta să fie auzită sau văzută, dacă aceasta s-a produs față de două sau mai multe persoane; prin orice mijloace recurgând la care făptuitorul își dădea seama că fapta ar putea ajunge la cunoștința publicului.

De cele mai dese ori, infracțiunea de huliganism este comisă în prezența altor persoane, având rolul de victime sau martori. Nu este însă exclusă posibilitatea săvârșirii huliganismului în absența unor persoane străine. Totuși, este important ca, în astfel de cazuri, făptuitorul să recurgă la asemenea mijloace care să facă posibilă ajungerea informației despre faptă la cunoștința publicului (de exemplu, afișarea unor texte sau a unor imagini cu caracter ofensator în timpul nopții într-un loc public care este pustiu la moment).

Din cele menționate rezultă cu claritate că întotdeauna infracțiunea prevăzută la art.287 CP RM presupune ipostaze cu implicații publice. Dar numai în unele cazuri această infracțiune este săvârșită în locuri publice.

În altă privință, în *prima* din modalitățile sale normative, fapta prejudiciabilă specificată la art.287 CP RM presupune aplicarea violenței asupra persoanelor.

În sensul art.287 CP RM, prin „violență” se are în vedere violența soldată fie cu vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății, fie cu leziuni corporale care nu presupun nici dereglarea de scurtă durată a sănătății, nici pierderea neînsemnată și stabilă a capacității de muncă.

Este posibil ca omorul intenționat sau vătămarea intenționată gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății să reprezinte violența care este aplicată tocmai în legătură cu încălcarea grosolană a ordinii publice. În acest caz, calificarea trebuie făcută conform art.145, 151 sau 152 CP RM și art.354 „Huliganismul nu prea grav” din Codul contravențional. În cazurile de acest gen nu este admisibilă aplicarea răspunderii în baza art.145, 151 sau 152 și art.287 CP RM. Or, principiul de neadmitere a sancționării duble a aceleiași fapte interzice tragerea de două ori la răspundere penală pentru aceeași faptă [12].<sup>2</sup> În cazurile de acest gen violența este cea pe care o desemnăm prin sintagma „aceeași faptă”.

<sup>2</sup> Este adevărat că una dintre modalitățile normative ale faptei prejudiciabile prevăzute la art.287 CP RM o reprezintă acțiunile care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor. În acest caz, infracțiunea de huliganism adoptă forma unei infracțiuni complexe: acțiunile care încalcă grosolan ordinea publică reprezintă acțiunea principală din cadrul acestei infracțiuni complexe; aplicarea violenței asupra persoanelor constituie acțiunea adiacentă din cadrul respectivei infracțiuni complexe. Așa cum am menționat mai sus, în sensul art.287 CP RM, prin „violență” se are în vedere violența soldată cu vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății ori violența soldată cu leziuni corporale care nu presupun nici dereglarea de scurtă durată a sănătății, nici pierderea neînsemnată și stabilă a capacității de muncă. În ipoteza în care acțiunile care încalcă grosolan ordinea publică sunt însoțite de o violență mai gravă, ele nu mai pot reprezenta o parte a infracțiunii prevăzute la art.287 CP RM. Aceste acțiuni trebuie percepute distinct, alcătuind fapta prevăzută la art.354 din Codul contravențional. La fel, trebuie percepută distinct violența mai gravă (adică, omorul intenționat sau vătămarea intenționată gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății), care însoțește acțiunile ce încalcă grosolan ordinea publică. Fiind aplicată o singură dată, violența nu poate fi luată în calcul de două ori la calificare: prima dată, ca expresie a infracțiunii specificate la art.145, 151 sau 152 CP RM; a doua dată, ca parte a infracțiunii prevăzute la art.287 CP RM. O asemenea calificare prin concurs pur și simplu lipsește de conținut violența privită ca parte a infracțiunii prevăzute la art.287 CP RM. Sancționarea dublă pentru aceeași violență este inadmisibilă. Din aceste considerente, nu putem fi de acord cu soluția de calificare din următoarea speță: *I.A. a fost condamnat conform art.27, alin.(1) art.145 și alin.(3) art.287 CP RM. În fapt, la 01.11.2011, aproximativ la ora 23.00, acesta se afla pe str. Vasile Alecsandri, or. Cricova, mun. Chișinău. Încălcând grosolan ordinea publică, din intenții huliganice, I.A. a încercat să-i aplice o lovitură lui G.N. în regiunea toracelui. Victima s-a ferit de lovitură. Cu toate acestea, cuțitul i-a atins gâtul. În rezultat, i-au fost cauzate leziuni corporale în lipsa unui prejudiciu pentru sănătate\*.*

\* Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 30.01.2014. Dosarul nr.4-1re-62/14. [www.csj.md](http://www.csj.md)

În cazuri de altă natură, infracțiunea de huliganism poate fi urmată de infracțiunea de omor intenționat ori de vătămarea intenționată gravă or medie a integrității corporale sau a sănătății. În aceste condiții, se atestă prezența concursului real de infracțiuni, iar calificarea se face conform art.287, pe de o parte, și art.145, 151 sau 152 CP RM, pe de altă parte. Prezentăm un exemplu de acest gen: *B.V. a fost condamnat în baza alin.(1) art.145 și alin.(3) art.287 CP RM. În fapt, la 17.06.2010, aproximativ la ora 18.00, acesta se afla la o stână din preajma satului Crihana Veche, raionul Cahul. Încălcând grosolan ordinea publică, B.V. i-a aplicat lui Gh.D. o lovitură cu un cuțit de bucătărie în piept. În rezultat, victima a suferit vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății. În aceeași zi și în același loc, aproximativ la ora 21.30, B.V. i-a aplicat lui Gh.D. o lovitură cu o coasă în piept. În rezultat, victima a decedat pe loc [13].*

În altă ordine de idei, în cea de-a doua din modalitățile sale normative, fapta prejudiciabilă prevăzută la art.287 CP RM presupune amenințarea cu aplicarea violenței asupra persoanelor.

Amenințarea cu aplicarea violenței presupune că victimei i se provoacă sentimentul de teamă de a fi supusă violenței, dacă nu se va conforma voinței făptuitorului. Totodată, amenințarea cu aplicarea violenței trebuie să aibă un caracter real. Cu alte cuvinte, trebuie să existe anumite premise obiective, astfel încât victima să se teamă de realizarea amenințării (de exemplu, victima cunoaște cu certitudine cazuri de realizare în trecut a unor astfel de amenințări ale făptuitorului). De asemenea, este necesar ca victima, reieșind din circumstanțele concrete de expunere a amenințării, să perceapă ca fiind considerabilă verosimilitatea realizării amenințării. În ipoteza dată, nu este necesară calificarea suplimentară conform art.155 CP RM. În caz contrar, va fi încălcat principiul de neadmitere a sancționării duble a aceleiași fapte. De această dată, amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este cea pe care o desemnăm prin sintagma „aceeași faptă”.

În alt registru, în cea de-a treia din modalitățile sale, fapta prejudiciabilă specificată la art.287 CP RM presupune opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice.

Într-un alt context, consemnăm că infracțiunea de huliganism trebuie delimitată de anumite fapte nepenale. În primul rând, ne referim la anumite fapte prevăzute de Codul contravențional: huliganismul nu prea grav (art.354); tulburarea liniștii (art.357); tragerea din armă de foc în locuri publice, în locuri nerezervate pentru tragere, în locuri rezervate, dar cu încălcarea modului stabilit (art.363) etc.

Nu va fi deplasat să afirmăm că toate aceste fapte sunt acțiuni intenționate care încalcă grosolan ordinea publică. Iar aceasta apropie contravențiile exemplificate de infracțiunea de huliganism. Pentru că, atunci când are un caracter complex, infracțiunea de huliganism include – ca acțiune principală – încălcarea grosolană a ordinii publice.

Însă, există și o deosebire substanțială dintre contravențiile consemnate mai sus și infracțiunea de huliganism: ele nu presupun și prezența unei acțiuni adiacente (așa cum o presupune infracțiunea de huliganism, când are un caracter complex), acțiune exprimată, alternativ, în: 1) aplicarea violenței asupra persoanelor; 2) amenințarea cu aplicarea violenței asupra persoanelor; 3) opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice.

Pe cale de consecință, se va aplica art.287 CP RM, și nu art.354, 357 sau 363 din Codul contravențional, dacă făptuitorul nu se limitează doar la: acostarea jignitoare în locuri publice a persoanei fizice, alte acțiuni similare ce încalcă normele morale, tulbură ordinea publică și liniștea persoanei fizice; tulburarea liniștii în timpul nopții, de la ora 22 până la ora 7, inclusiv prin cântare cu voce ridicată, semnalizare acustică, folosire cu intensitate auditivă a aparatului audiovizual în locuințe sau în locuri publice, alte acțiuni similare; tragerea din armă de foc în locuri publice, în locuri nerezervate pentru tragere, în locuri rezervate, dar cu încălcarea modului stabilit. Făptuitorul mai recurge la aplicarea violenței, la amenințarea cu aplicarea violenței sau la opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice. Bineînțeles, făptuitorul recurge la aceasta în contextul aceleiași intenții. În acest fel, fapta pe care o comite depășește gradul de pericol social al unei contravenții, atingând gradul de pericol social al unei infracțiuni.

În altă privință, cea de-a patra modalitate a faptei prejudiciabile prevăzute la art.287 CP RM se exprimă în acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită.

Se pare că în practica judiciară nu întotdeauna se înțelege că acțiunile, care prin conținutul lor se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită, constituie anume o modalitate normativă de sine stătătoare în alcătuirea infracțiunii prevăzute la art.287 CP RM. Nu un apendice al celorlalte trei modalități normative ale infracțiunii de huliganism.

O asemenea impresie o lasă analiza formulărilor din următoarele spețe: la 29.09.2002, în jurul orei 23.00, B.A. și G.S., fiind în stare de ebrietate alcoolică, încalcând grosolan ordinea publică și exprimând o vădită lipsă de respect față de societate, i-au bătut cu pumnii pe S.N., G.C. și D.T., cauzându-le vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății. Fapta respectivă a fost calificată în baza lit.b) alin.(2) art.287 CP RM, ca acțiuni intenționate care încalcă grosolan ordinea publică și exprimă o vădită lipsă de respect față de societate, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor, săvârșite de două persoane, acțiuni care prin conținutul lor se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită [14]; • la 13.12.2000, ora 18.00, în catul Bășcalia, raionul Basarabeasca, C.V. împreună cu C.P. l-au bătut cu un băț pe D.V., cauzându-i vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății. Fapta lui C.V. a fost calificată potrivit alin.3 art.218 CP RM din 1961, ca acțiuni intenționate care încalcă brutal ordinea publică și exprimă o vădită lipsă de respect față de societate, care prin conținutul lor se deosebesc printr-o deosebită obrăznicie și sunt săvârșite cu aplicarea unui obiect special acomodat pentru vătămarea integrității corporale [15]; • D.G. a fost învinuit, în temeiul alin.2 art.218 CP RM din 1961, pentru că la 26.12.2000, aproximativ la ora 18.00, fiind în stare de ebrietate la domiciliul lui C.P., unde se aflau mai mulți oaspeți, încalcând brutal ordinea publică, printr-un cinism excepțional, cu o deosebită cruzime a lovit-o pe P.M. cu pumnii și picioarele în diferite părți ale corpului [16].

Nici din art.287 CP RM, nici din art. 218 CP RM din 1961 nu rezultă în niciun fel că acțiunile, care prin conținutul lor se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită, ar fi un apendice al celorlalte modalități normative ale infracțiunii de huliganism. Tocmai de aceea, este curios: în care temei s-a reușit stabilirea prezenței în cele comise de făptuitorii, din cele trei cazuri consemnate mai sus, a acțiunilor care prin conținutul lor se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită?

În ce ne privește, considerăm că prin „acțiuni care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită” trebuie de înțeles violarea demonstrativă a normelor etice general acceptate (de exemplu, batjocorirea bolnavilor, a persoanelor în etate sau neajutate; întreruperea temporară a activității normale a întreprinderilor, instituțiilor sau organizațiilor etc.).

Acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită trebuie deosebite de acțiunile care formează contravenția de huliganism nu prea grav (art.354 din Codul contravențional). Amploarea acțiunilor care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită atinge asemenea cote încât produce nu indignarea izolată a unei persoane, nu un comentariu negativ particular. Este vorba de o manifestare care provoacă indignarea sau revolta unei colectivități de persoane care asistă la fapta săvârșită sau iau cunoștință despre aceasta. Pentru a atinge gradul prejudiciabil al unei infracțiuni, acțiunile respective trebuie să producă o rezonanță socială considerabilă, revoltând la maxim opinia publică, tulburând pentru mult timp buna desfășurare a relațiilor interumane, devenind subiect de scandal în numeroase publicații de presă etc.

Din sensul art.287 CP RM reiese că nu se cere ca acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită să fie însoțite de: aplicarea violenței asupra persoanelor; amenințarea cu aplicarea violenței asupra persoanelor; opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice.

Chiar și așa, ținem să recunoaștem că este prea fragilă linia de demarcație dintre acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită (ca modalitate normativă a infracțiunii de huliganism), pe de o parte, și contravenția de huliganism nu prea grav, pe de altă parte. Din aceste considerente, recomandăm celor abilitați cu calificarea infracțiunilor, atunci când au îndoieli greu de înlăturat în stabilirea respectivei linii de demarcație, să se călăuzească de principiul „*in dubio pro reo*”. În alți termeni, le sugerăm să trateze îndoielile în favoarea făptuitorului, aplicând răspunderea conform art.164 „Huliganismul nu prea grav” din Codul cu privire la contravențiile administrative, nu potrivit art.287 CP RM.

În alt registru, vom identifica răspunsul la următoarea întrebare: care este criteriul de delimitare dintre infracțiunea de huliganism și una din infracțiunile specificate la art.197 (cu excepția alin.(3)) din Codul penal? Formulăm această întrebare pentru că, de exemplu, în opinia lui L.S. Aistova, distrugerea sau deteriorarea bunurilor poate fi cuprinsă de latura obiectivă a infracțiunii de huliganism [17].

Analizând această opinie, este cazul să menționăm că, explicit, concluzia exprimată de către L.S. Aistova nu rezultă din dispoziția art.287 CP RM. Nu rezultă, din moment ce în această dispoziție nu este utilizată sintagma de genul „distrugerea sau deteriorarea bunurilor”, „distrugerea bunurilor”, „deteriorarea bunurilor”,

„degradarea bunurilor”, „pieirea animalelor” etc. Așa cum este utilizată, de exemplu, în art.136, lit.e) alin.(2) art.189, art.193, alin.(4) art.218, art.221, 222, lit.c) art.223, lit.c), d) alin.(4) art.224, lit.b) alin.(1) art.225, lit.b) alin.(1) art.226, art.227, lit.a), b) art.228, art.229, 230, 232, lit.b), c) alin.(3) art.257, art.268, 270, lit.c) alin.(2) art.275 sau altele din Codul penal.

Totuși, putem privi distrugerea sau deteriorarea bunurilor ca pe o posibilă manifestare fie a încălcării grosolane a ordinii publice și a exprimării unei vădite lipse de respect față de societate, fie a cinismului sau obrăzniciei deosebite. De aceea, putem afirma că, implicit, concluzia exprimată de către L.S. Aistova reiese din dispoziția art.287 CP RM.

Aceasta se confirmă prin practica judiciară referitoare la aplicarea răspunderii penale pentru infracțiunea de huliganism. De exemplu, într-o speță, *S.A. a fost condamnat conform alin.(1) art.287 CP RM, pentru că, la 13.01.2006, la ora 19.00, aflându-se, în stare de ebrietate, în magazinul din comuna Cruzești a municipiului Chișinău, din motive huliganice i-a înjurat pe L.C. și S.M., iar cu piciorul a stricat sticla vitrinei, cauzând un prejudiciu de 150 de lei* [18]. Într-un alt caz, *J.V. și J.Gh. au fost învinuiți în baza lit.b) alin.(2) art.287 CP RM (pentru huliganismul săvârșit de două sau mai multe persoane). În fapt, la 23.07.2006, aproximativ la ora 23.00, cei doi, fiind în stare de ebrietate, au pătruns cu automobilul condus de J.V. pe teritoriul căminului cultural din satul Năpădeni, raionul Ungheni. În acest local avea loc discoteca, iar făptuitorii au urcat intenționat cu automobilul pe scările căminului cultural, deteriorând parțial a treia scară. Continuându-și acțiunile, J.V. a parcat automobilul paralel cu pragul căminului cultural, s-a apropiat de un grup de persoane ce se aflau în fața acestui local și i-a aplicat o lovitură cu pumnul în piept lui A.V. Ultimul, dorind să evite conflictul, a încercat să plece de la fața locului. Însă, ajungându-l din urmă, J.V. și J.Gh. l-au apucat de haine, rupându-i mâneca stângă a tricoului în care era îmbrăcat. Luând o furcă din automobil, J.Gh. s-a apropiat de A.V. și i-a aplicat câteva lovituri în piept. În rezultat, lui A.V. i-au fost cauzate leziuni corporale, fără a i se aduce prejudiciu sănătății* [19]. Într-o altă speță, la 24.06.2003, între orele 3.00 și 5.30, în barul „Cuptorul fermecat” din municipiul Bălți, în urma unui schimb de replici, *C.S. a stricat trei scaune și cu bucăți din ele l-a lovit pe N.A., cauzându-i dureri fizice. Astfel, a fost cauzat un prejudiciu de 1146,5 lei, incluzând valoarea celor trei scaune deteriorate (1050 lei). Drept urmare, C.S. a fost condamnat conform alin.(1) art.287 CP RM* [20].

Privitor la aceste trei cazuri din practica judiciară, se poate susține că relațiile sociale cu privire la integritatea, substanța și potențialul de utilizare a bunurilor constituie obiectul juridic secundar al infracțiunii de huliganism. De asemenea, se poate afirma că fapta de distrugere sau deteriorare a bunurilor ca și cum s-a dizolvat în amalgamul infracțiunii de huliganism. Prin prisma acestor constatări, putem oare postula că fapta specificată la alin.(1) sau (2) art.197 CP RM ar putea fi absorbită de infracțiunea de huliganism?

Regula este că infracțiunea absorbantă (cum este, în cazul nostru, infracțiunea de huliganism) nu poate avea un grad prejudiciabil mai redus decât cel al infracțiunii absorbite. Comparând sancțiunile stabilite în alin.(1) și (2) art.197 și art.287 CP RM, se poate susține că infracțiunea de huliganism poate absorbi distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor descrisă la alin.(1) art.197 CP RM. Cât privește distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor descrisă la alin.(2) art.197 CP RM, aceasta ar putea fi absorbită doar de infracțiunea prevăzută la alin.(3) art.287 CP RM.

Condiția esențială este ca distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor să reprezinte o manifestare a încălcării grosolane a ordinii publice și a exprimării unei vădite lipse de respect față de societate, ori a cinismului sau obrăzniciei deosebite. Această condiție nu este prezentă în următorul caz: *S.V. a fost condamnat în baza art.145 și 197 CP RM. În fapt, la 24.08.2007, acesta se afla pe str. Aron Pumnul, mun. Chișinău. Fiind în stare de ebrietate, din motive huliganice, S.V. i-a aplicat vecinei sale multiple lovituri. În rezultat, victima a decedat. În continuare, pentru a ascunde urmele infracțiunii, S.V. a incendiat casa victimei, părăsind locul faptei* [21]. În acest caz, suntem în prezența unui concurs de infracțiuni cu conexitate consecvențională.<sup>3</sup> Respectiva consecvență denotă că distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor urmează infracțiunii săvârșite din motive huliganice. Anume urmează, nu ca și cum se dizolvă în amalgamul acestei infracțiuni. În speța descrisă, distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor este nu o expresie a motivelor huliganice. Această faptă este o obiectivizare a scopului de a ascunde o altă infracțiune.

<sup>3</sup> În opinia lui M.A. Hotca, concursul este cu conexitate consecvențională, dacă cea de-a doua infracțiune care îl compune a fost săvârșită pentru ascunderea primei infracțiuni\*.

\* M.A. Hotca. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: C.H. Beck, 2007, p.383.

Infracțiunea specificată la art.287 CP RM este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul realizării fie a acțiunilor care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor sau de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe, de opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice, fie a acțiunilor care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită.

**Latura subiectivă** a infracțiunii de huliganism se caracterizează, în primul rând, prin intenție directă. Motivele acestei infracțiuni sunt motive huliganice.

Motivele huliganice sunt inerente în cazul infracțiunii prevăzute la art.287 CP RM. Cu această ocazie, nu este de prisos să amintim că oricare infracțiune are la bază un motiv.<sup>4</sup>

De aceea, este de neînțeles formularea pe care o putem găsi în unele hotărâri cu caracter penal, dedicate aplicării răspunderii pentru infracțiunea de huliganism: *la 12.12.2005, aproximativ la ora 02.00, D.V. se afla împreună cu G.V., B.M. și D.S. în curtea casei lui V.Z. din satul Taraclia de Salcie, raionul Cahul. Fiind în stare de ebrietate alcoolică, din motive huliganice, încalcând grosolan ordinea publică și exprimând o vădită lipsă de respect față de societate, manifestând o obrăznicie deosebită, exprimându-se cu cuvinte necenzurate în adresa lui I.T., fără motiv (sublinierea ne aparține – n.a.), i-a aplicat acestuia multiple lovituri cu pumnii și picioarele în diferite părți ale corpului, cauzându-i astfel leziuni corporale fără cauzare de prejudiciu sănătății [22]; • La 12.10.2002, între orele 1.00 și 4.00, inițial în incinta barului „Ginta Latină”, iar ulterior în preajma lui, într-un loc public, S.Iu., militar prin contract, împreună cu subalternii săi și o persoană neidentificată, acționând în grup și intenționat, fără niciun motiv (sublinierea ne aparține – n.a.), au inițiat o bătaie, în care, la indicația ofițerilor S. și B., au participat și subalternii F., B., L. și D., acționând cu băteile cu care erau înarmați. În urma violențelor aplicate au fost cauzate: lui R.O – vătămare medie a integrității corporale sau a sănătății, lui A.J., N.V., V.R., A.B. și E.H. – vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății, iar lui E.B. și I.B. – dureri fizice [23]; • La 13.12.2000, ora 18.00, în satul Bașcalia, raionul Basarabeasca, C.V., fără motive (sublinierea ne aparține – n.a.), repetat l-a bătut pe D.V., cauzându-i vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății [24]; • La 26.12.2000, aproximativ la ora 18.00, D.G., aflându-se, în stare de ebrietate, la domiciliul lui C.P., unde erau mai mulți oaspeți, fără niciun motiv (sublinierea ne aparține – n.a.), din motive huliganice, l-a lovit pe Ț.G. cu pumnii în față, pricinuiindu-i dureri fizice. După aceasta, la fel fără niciun motiv (sublinierea ne aparține – n.a.), încalcând brutal ordinea publică, printr-un cinism excepțional, cu o deosebită cruzime a lovit-o pe P.M. cu pumnii și picioarele în diferite părți ale corpului [25].*

În rezultatul analizei acestor exemple se creează impresia că nu toți practicienii sesizează diferența dintre motivul infracțiunii și pretextul de a comite infracțiunea. Și cu totul paradoxal este când se afirmă că infracțiunea de huliganism este săvârșită fără niciun motiv.

În această ordine de idei, nu putem să nu ne raliem poziției lui G.B. Junușova: „Nu poate fi admisă posibilitatea de a raporta huliganismul la infracțiunile săvârșite fără motiv. Or, nu există conduită umană care să nu fie motivată. Deși motivul nu este indicat în textul legii penale ca semn obligatoriu al laturii subiective a infracțiunii de huliganism, el decurge din însăși esența acestei infracțiuni. Căci conținutul noțiunii „motive huliganice” îl exprimă dorința de demonstrare a forței brutale, de contrapunere societății, de manifestare a teribilismului etc.” [26].

Unii practicieni (și nu numai) s-ar putea opune, considerând că „teoretizările” noastre nu prea au conotații practico-aplicative. Aplicativitatea adnotărilor și explicațiilor noastre își are sursa în lipsa unor limite precise ale componentei de infracțiune descrise în art.287 CP RM. Cu drept cuvânt, N.Ivanov consemnează că articolul, care stabilește răspunderea pentru infracțiunea de huliganism, „a devenit un fenomen fără precedent” care „absoarbe” aproape toate infracțiunile ce prezintă dificultăți în practica de calificare. Termenul „huligan” a devenit simbolul oricărei fapte delicvențiale, concentrând în sine semnificația universală a termenului „hoț”, specific etapei anterioare de dezvoltare a relațiilor sociale” [27].

Drept urmare, cei abilitați cu aplicarea legii penale ar trebui să înțeleagă: stabilirea motivului infracțiunii se impune în fiecare caz concret, ca un element necesar pentru calificarea faptei, chiar dacă legiuitorul nu

<sup>4</sup> În context, este oportun a-l cita pe C.Bulai: „Prezența mobilului (adică, a motivului – n.a.) în săvârșirea oricărei infracțiuni este un indiciu al normalității psihice a făptuitorului, de unde concluzia că lipsa unui mobil sau motiv comprehensibil constituie un indiciu de anormalitate psihică ce impune o examinare atentă a responsabilității subiectului”.\*

\* C.Bulai. *Manual de drept penal. Partea Generală*. București: ALL Beck, 1997, p.192.



circumstanțiază expres care este acel motiv. Cunoașterea motivului infracțiunii servește totdeauna la determinarea pericolozității făptuitorului și la stabilirea măsurii de apărare socială adecvată acestei pericolozități. Este deci o sarcină permanentă a organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești de a stabili motivul în fiecare caz de infracțiune (inclusiv, în fiecare caz de infracțiune de huliganism).

După această digresiune absolut necesară, consemnăm că în teoria dreptului penal s-a manifestat un interes deosebit față de definirea noțiunii „motive huliganice”. Deși respectă în principiu aceeași axă conceptuală, autorii acestor definiții privesc uneori nuanțat anumite aspecte semantice care le caracterizează.

De exemplu, după N.I. Zagorodnikov, motivele huliganice sunt condiționate de teribilism, necuviință, grava lipsă de respect față de societate, care cel mai adesea se exprimă sub formă de reacție neadecvată a făptuitorului (de exemplu, aplicarea unor lovituri în legătură cu aceea că victima a refuzat să ofere făptuitorului un foc) [28].

În opinia lui A.V. Naumov, prin „motive huliganice” trebuie de înțeles acele imbolduri care-și au suportul în năzuința făptuitorului de a încălca grav ordinea publică, de a-și exprima lipsa de respect față de societate [29]. Considerăm această definiție mai puțin reușită decât precedentă, lipsindu-i caracteristica „exprimată sub formă de reacție neadecvată a făptuitorului”.

Prezintă interes punctul de vedere al lui B.S. Volkov care consideră că motivele huliganice atestă că făptuitorului îi aduce satisfacție însăși fapta infracțională, însăși încălcarea ordinii publice, însăși comportamentul lui antisocial [30]. Într-adevăr, motivele huliganice par a fi lipsite de sens, provoacă suspiciuni în privința responsabilității subiectului, sunt dispensate de necesitate. În acest sens, nu putem fi de acord cu I.M. Antonean care neagă în genere oportunitatea operării cu noțiunea „motive huliganice”, considerând că, în respectiva ipoteză, există o năzuință isterizată a făptuitorului de a-și proteja ființarea, de a se afirma în calitate de ființă socială și biologică [31]. Considerăm că autoafirmarea poate reprezenta o fațetă a motivelor huliganice, dar nici pe departe nu epuizează conținutul acestora. În afară de aceasta, trebuie de accentuat că, ghidându-se de motive huliganice, făptuitorul nu încearcă să-și asigure protecția. Aceasta pentru că nu există o situație-premisă, când victima să-i fi adus vreo atingere intereselor lui. În realitate, făptuitorul obține satisfacție din însuși faptul comiterii infracțiunii.

B.V. Voljenkin consideră că esența motivelor huliganice constă în atitudinea profund disprețuitoare a făptuitorului față de întreaga societate, față de ordinea publică, în dorința lui de a se confrunta cu opinia publică, cu normele etice, de a-și etala sfidarea celor din jur, „superioritatea” lui, de a-și manifesta bravura euforică specifică ebrietății, forța brutală etc. [32]. În linii generale, această poziție nu se deosebește mult de cea enunțată de A.V. Naumov, pe care am reprodus-o mai sus. În același timp, atragem atenția că, de una singură, împrejurarea că infracțiunea e comisă de o persoană aflată în stare de ebrietate nu este de ajuns pentru a atesta motivele huliganice. Bravura euforică specifică ebrietății poate fi un indiciu al motivelor huliganice, unul din multele, însă nu se identifică cu acestea.

N.I. Korjanski definește noțiunea „motive huliganice” în felul următor: năzuința de autoafirmare, de auto-exprimare a personalității unui om prost educat, cu o cultură scăzută, caracterizat printr-un egoism nestăpânit [33]. Făcând abstracție de trăsăturile deja evidențiate de I.M. Antonean, pe care le-am examinat critic mai sus, remarcăm portretul sociopsihologic al celui care, în opinia lui N.I. Korjanski, manifestă motive huliganice. Considerăm că o astfel de abordare lombrosiană nu este tocmai reușită pentru a descoperi înțelesul noțiunii „motive huliganice”. Nu putem exclude cu totul că și persoanele în general culte, cu o bună educație și având un *ego* mai puțin „inflamant”, să poată comite în anumite împrejurări infracțiunea de huliganism.

Într-o altă opinie, I.M. Antonean consideră că motivele huliganice se exprimă în năzuința făptuitorului de a se manifesta ostentativ, de a-și etala desconsiderarea față de societate, față de alți oameni, față de legi și regulile conviețuirii sociale [34]. În raport cu pozițiile susținute mai sus, elementul de noutate îl constituie poate doar modul ostentativ, care, în opinia lui I.M. Antonean, este inerent motivelor huliganice. Într-adevăr, în unele cazuri, făptuitorul, predispus „să facă spectacol”, își pune în valoare în mod provocator însușirile lui antisociale, dorind să impresioneze martorii oculari. Dar dacă, la momentul săvârșirii faptei, în acel loc nu era prezentă nicio altă persoană (cu excepția făptuitorului (făptuitorilor) și a victimei (victimelor)), înseamnă oare în mod automat că prezența motivelor huliganice este de neconceput?

Considerăm că ostentația este un semn facultativ, și nu indispensabil, al motivelor huliganice. Cu această ocazie, reiterăm: huliganismul reprezintă o faptă săvârșită în public, însă nu neapărat într-un loc public. Or, conform lit.c) și e) art.131 CP RM, fapta se consideră a fi săvârșită în public și atunci când e comisă: într-un

loc inaccesibil publicului, cu intenția însă ca fapta să fie auzită sau văzută, dacă aceasta s-a produs față de două sau mai multe persoane; prin orice mijloace recurgând la care făptuitorul își dădea seama că fapta ar putea ajunge la cunoștința publicului.

Despre un alt semn facultativ al motivelor huliganice ne vorbește L.A. Andreeva: „Nu rareori, la baza motivelor huliganice se află frustrarea, determinată de lipsa de satisfacere cel mai adesea a necesităților antisociale ale făptuitorului” [35]. Totuși, așa cum se va putea vedea *infra*, nu întotdeauna lipsa de satisfacere a nevoilor destructive ale făptuitorului se află la baza motivelor huliganice.

Însă, aceasta nu înseamnă că agreăm opinia oarecum unilaterală a lui S.V. Borodin, care susține că motivele huliganice sunt întotdeauna lipsite de orice necesitate: ele decurg întru totul din egoismul dezământat, legat de sfidarea persoanei și disprețul față de demnitatea umană, de atitudinea indolentă față de interesele sociale, de nesocotirea legilor și a normelor de conduită [36].

S.L. Rubiștein este de părere că, într-o activitate volitivă complexă (așa cum este de altfel și infracțiunea), se pot distinge următoarele patru etape de bază: 1) apariția imboldului și formularea prealabilă a scopului; 2) analizarea și confruntarea motivelor; 3) luarea hotărârii; 4) executarea. Actul volitiv începe cu apariția unui imbold, exprimat într-o năzuință. Pe măsură ce se conștientizează scopul, năzuința se transformă în dorință. Apariția dorinței presupune o anumită experiență, prin al cărei intermediu persoana cunoaște care obiect poate să-i satisfacă necesitatea [37]. Așa cum am putut vedea anterior, expresia „motive huliganice” desemnează un anume motiv. De aceea, chiar dacă activitatea volitivă într-o infracțiune săvârșită din motive huliganice decurge comparativ mai repede, aceasta nu înseamnă că subiectul unei asemenea infracțiuni nu va delimita care obiect al cunoașterii îi va putea satisface necesitățile.

În viziunea lui A.N. Popov, motivele huliganice constituie motivele care derivă din egoismul și agresivitatea persoanei, generând dorința acesteia – fără niciun pretext sau profitând de un pretext nesemnificativ – să se răfuiească cu victima [38]. Valoarea explicativă a acestei definiții nu poate fi tăgăduită, deoarece pune accentul pe iraționalitatea conduitei făptuitorului<sup>5</sup>, care condiționează manifestarea motivelor huliganice. Prin excelență, lipsa vreunui pretext sau lipsa de semnificație a pretextului de care se profită este o notă cromatică anume a motivelor huliganice.

Făcând o sinteză a punctelor de vedere exprimate *supra*, considerăm că trebuie deosebite trei varietăți ale motivelor huliganice: 1) motivele huliganice, ca motiv „emoțional”; 2) motivele huliganice, ca motiv „rațional”; 3) motivele huliganice propriu-zise.

În *prima* ipoteză, o emoție negativă este cea care condiționează apariția motivelor huliganice. Lipsa unui scop rațional este însoțită de o izbucnire emoțională aparent nemotivată: această reacție emoțională fie este lipsită de vreun pretext, fie are la bază un pretext neînsemnat. Atunci când pretextul lipsește, la baza motivelor huliganice se află o ostilitate nepersonificată: fără vreo cauză evidentă, făptuitorul suferă o iritare care își găsește decompensarea care se îndreaptă împotriva unei persoane întâmplătoare. Nu este exclus ca la baza motivelor huliganice să se afle o ostilitate personificată. În acest caz, iritarea (care este provocată de o anume persoană) este revărsată de către făptuitor asupra unei persoane străine, care nu are nicio legătură cu prima persoană. În fine, când există un pretext neînsemnat pentru a declanșa reacția emoțională a făptuitorului, ostilitatea este personificată, găsindu-și expresia în infracțiunea îndreptată contra persoanei care a provocat sentimentul de ostilitate. Aceasta deși pretextul respectiv este total disproporționat în raport cu reacția făptuitorului, obiectivizată în comiterea infracțiunii.

În cea de-a doua ipoteză enunțată mai sus – când motivele huliganice adoptă forma motivului „rațional” – putem distinge două situații. În prima din ele, făptuitorul dorește să-și atingă scopul printr-un procedeu care este nepotrivit pentru aceasta din cauza unor caracteristici ale sale. În cea de-a doua situație, se atestă de asemenea un defect de raționament, însă de altă natură: făptuitorul are posibilitatea reală să-și satisfacă necesitățile pe o cale conformă cu legea, dar alege un procedeu antisocial pentru a-și atinge scopul; făptuitorul își atinge scopul lipsit de semnificație pe o cale caracterizată printr-o nepotrivire flagrantă.

În fine, în cea de-a treia ipoteză consemnată mai sus, motivele huliganice propriu-zise se manifestă prin teribilism, frondă, autoafirmare. Unii autori consideră, neîntemeiat, că doar la această ipoteză s-ar reduce conținutul noțiunii „motive huliganice” [39]. Considerăm că o atare echivalare nu ar fi în pas cu realitățile sociale. În același timp, consemnăm că a suferit modificări calitative profilul motivelor huliganice propriu-zise. Astfel,

<sup>5</sup> A nu se confunda iraționalitatea conduitei făptuitorului cu iresponsabilitatea făptuitorului.

de exemplu, capătă proporții fenomenul săvârșirii diverselor infracțiuni din amuzament, pentru distracție, când procesul săvârșirii infracțiunii este înregistrat (de cele mai dese ori, cu ajutorul camerelor video încorporate în telefoanele mobile), pentru ca ulterior imaginile înregistrate să fie afișate în rețeaua Internet.

Din definițiile noțiunii „motive huliganice” deducem că trăsăturile caracterizante ale acestor motive sunt: capacitatea de actualizare fulminantă și spontană; ușurința cu care este săvârșită infracțiunea; reacția neadecvată a făptuitorului; făptuitorului îi aduce satisfacție însăși fapta comiterii infracțiunii; lipsa unui pretext pentru săvârșirea infracțiunii sau prezența unui pretext nesemnificativ pentru a o săvârși.

Din această perspectivă, accentuăm: una dintre condițiile necesare (nu și suficiente) pentru aplicarea răspunderii conform art.287 CP RM este ca inițiator al încăierării sau al certeii să fie nu victima, dar făptuitorul; făptuitorul să provoace conflictul pentru a se răfui cu victima. Totodată, motivele huliganice trebuie să fie condiționate de năzuința făptuitorului de a se opune celor din jur, de a-și demonstra atitudinea sfidătoare față de ei. De aceea, vor fi calificate conform articolelor corespunzătoare din Capitolul II din Partea Specială a Codului penal acele acțiuni care sunt condiționate de înțelegerea eronată de către făptuitor a obligațiilor de serviciu sau obștești, de năzuința făptuitorului de a se răzbuna având la bază relațiile de ostilitate dintre acesta și victimă, de alte motive personale, care n-au la bază năzuința făptuitorului de a se opune celor din jur, de a-și demonstra atitudinea sfidătoare față de ei.

În cele ce urmează, vom prezenta argumentele în susținerea acestor afirmații ale noastre.

Astfel, într-o speță se relevă: *„Din actele dosarului rezultă: conflictul de scurtă durată a apărut la domiciliul lui C.P. în timpul când un grup de persoane consumau băuturi spirtoase și erau în stare de ebrietate, nu din inițiativa inculpatului, ci în urma relațiilor cu caracter personal (sublinierea ne aparține – n.a.) dintre soția inculpatului și părțile vătămate, în privința datoriei bănești în sumă de 12 lei ... În actele dosarului nu există date care ar demonstra că a fost grav încălcată ordinea publică și că prin acțiunile inculpatului s-a manifestat un cinism excepțional și o deosebită obrăznicie”* [40].

În acest mod, implicit, se stabilește că nu interesul material stă la baza săvârșirii infracțiunii exemplificate. Prin metoda excluderii, am putea presupune că motivele huliganice reprezintă motivul în cazul analizat. Or, fapta nu poate fi calificată ca infracțiune săvârșită din interes material, dacă câștigul material apare doar ca ocazie pentru săvârșirea infracțiunii din motive huliganice. Suma datoriei de doar 12 lei ne poate determina să avem o asemenea supoziție. Și totuși, la o analiză mai atentă, se poate constata că, în speța examinată, nu motivele huliganice constituie adevăratul motiv al infracțiunii. Adevăratul motiv îl reprezintă răzbunarea condiționată de nedorința victimei de a executa, față de făptuitor, obligațiunile patrimoniale.

Aceasta ne-o demonstrează locuțiunea pe care am subliniat-o în exemplul reprodus de noi. Să o comparăm cu opinia aparținându-i lui A.N. Popov, care se referă la un context apropiat, cel al unei infracțiuni săvârșite din motive huliganice: *„În exemplu, victima a fost inițiatorul bătaiei, în al cărei proces a fost omorâtă. Această împrejurare exclude calificarea omorului ca fiind săvârșit din motive huliganice, deoarece făptuitorul a fost atras în conflict în pofida dorinței sale; el nu a acționat din năzuința de a se contrapune celor din jur”* [41].

Astfel, una din condițiile necesare (nu și suficiente) pentru aplicarea răspunderii conform art.287 CP RM este ca inițiator al încăierării sau al certeii să fie nu victima, dar făptuitorul; făptuitorul să provoace conflictul pentru a se răfui cu victima.

Această concluzie se confirmă de următoarea speță: *la 05.03.2000, aproximativ la ora 20.00, Ș.Al. și R.G., fiind în stare de ebrietate, împreună cu Ș.A., S.I., R.T. și R.I, în barul „E.” din satul Răuțel, raionul Fălești, din motive huliganice au bătut mai multe persoane cu băte de lemn, bară de metal și sticlă. Astfel, au fost cauzate: lui B.A., P.G. și P.V. – vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății; lui G.M. – vătămare medie a integrității corporale sau a sănătății. Fapta a fost calificată conform alin.3 art.218 CP RM din 1961, ca huliganism săvârșit cu aplicarea sau încercarea aplicării armei de foc sau cuțitelor, boxurilor sau altor arme albe, precum și a altor obiecte, special adaptate pentru vătămarea integrității corporale.*

*În apelul lor, cei șase inculpați și apărătorul lor au motivat că cele săvârșite nu pot fi calificate ca huliganism, deoarece „a avut loc o bătaie reciprocă în urma căreia au suferit leziuni corporale atât victimele, cât și inculpatul R.G.; inculpații nu au avut intenția de a încălca ordinea publică”. Instanța de apel a constatat că, la 05.03.2000, anterior producerii conflictului, în același bar „E.”, inculpații R.G. și Ș.Al. au fost bătuți de G.M., B.A. și P.I. Drept urmare, inculpații, fiind între ei rude apropiate, influențați de acest eveniment, au venit în bar și, în baza relațiilor reciproce ostile, urmărind scopul de a se răzbuna pentru suferințele fizice și morale, au cauzat intenționat leziuni corporale părților vătămate.*

*Instanța de recurs a reiterat aceeași constatare, stabilind în faptele celor vinovați fie contravenția administrativă, fie infracțiunea de vătămare intenționată mai puțin gravă a integrității corporale. În urma recursului în anulare, declarat de Procurorul General, Plenul Curții Supreme de Justiție a stabilit că instanța de fond a calificat corect cele săvârșite conform alin.3 art.218 CP RM din 1961. Or, la momentul când inculpații Ș.Al. și R.G. au intrat pentru prima dată în bar, între ei și părțile vătămate nu existau relații ostile. Ele au devenit ostile doar după ce părțile vătămate au încercat să-i calmeze pe cei doi, să le curme actele huliganice, astfel încăierându-se în bătaie [42].*

Astfel, instanța supremă a apreciat corect cele săvârșite în bar ca pe o faptă alcătuită din câteva episoade identice, având la bază o intenție unică. Nu au existat relații de ostilitate între făptuitori și victime până la începerea executării acestei fapte. Și, așa cum s-a putut constata, inițiatorii conflictului au fost făptuitorii, reacționând disproporționat la observațiile făcute de victime. Aceasta, dar și alte împrejurări (de exemplu, deteriorarea încăperii barului, exprimată într-un prejudiciu de circa 8123 de lei) demonstrează intenția făptuitorilor de a încălca ordinea publică.

Într-un alt caz, *T.V. a fost condamnat în baza alin.3 art.218 CP RM din 1961, pentru că la 10.12.1997, aproximativ la ora 22.00, în satul Vărzărești, raionul Nisporeni, lângă brutărie, încălcând ordinea publică și exprimând o vădită lipsă de respect față de societate, cu deosebită impertinență, a tras trei focuri de armă, apoi l-a lovit cu arma în față pe paznicul brutăriei P.G., cauzându-i vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății. În rezultatul contestării, cauza a ajuns în Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție. În decizia sa, acesta stabilește: „Concluziile ... că T.V. s-a aflat în relații ostile cu D.C. care ar fi putut provoca conflictul ... sunt niște concluzii care nu au legătură directă cu fapta imputată lui T.V.” [43].*

Suntem de acord că astfel de concluzii, conținute în contestațiile celor care nu au fost de acord cu sentința instanței de fond, n-au legătură cu fapta săvârșită de T.V. Ar fi avut relevanță un eventual conflict anterior dintre el și victima P.G. Existența unor relații de ostilitate, anterioare săvârșirii infracțiunii, dintre T.V. și un oarecare D.C., nu poate avea niciun impact asupra calificării celor săvârșite ca huliganism.

Dezvoltând ideea, vom apela la opinia lui G.B. Junușova: „Noțiunea „motive huliganice” necesită elucidare în funcție de circumstanțele concrete ale faptei. Prin „motive huliganice” trebuie de înțeles motivul condiționat de dorința făptuitorului de a se opune celor din jur, de a-și demonstra atitudinea sfidătoare față de ei. Tocmai în funcție de conținutul motivului, infracțiunea de huliganism trebuie delimitată de infracțiunile contra persoanei. Dacă acțiunile făptuitorului sunt determinate de motive personale, cele săvârșite trebuie calificate ca infracțiuni contra persoanei” [44].

În acest context, sunt ilustrative următoarele spețe: *A.S. a fost pus sub învinuire în baza alin.3 art.218 CP RM din 1961, pentru că, la 13.01.1997, aproximativ la ora 21.00, fiind în stare de ebrietate alcoolică, în stradă, în apropierea Casei de cultură din satul Meleşeni, raionul Călărași, din motive huliganice, cu un foarfece, l-a lovit de două ori în cap pe B.N., cauzându-i vătămare intenționată mai puțin gravă a integrității corporale. Totuși, instanța de fond l-a condamnat pe A.S. nu conform alin.3 art.218 CP RM din 1961, dar potrivit alin.1 art.96 CP RM din 1961 (adică, pentru vătămare intenționată mai puțin gravă a integrității corporale). Iată punctul de vedere al Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție privitor la această condamnare: „Instanța de fond a motivat just reîncadrarea acțiunilor lui A.S. în baza alin.1 art.96 CP RM din 1961, deoarece nu s-a constatat că el a avut intenția de a încălca ordinea publică. S-a constatat că A.S. nu a participat la bătaie de la început. Mai întâi el a fost lovit, și numai după aceasta l-a lovit pe B.N. și S.S.” [45]; • Instanța de fond l-a condamnat pe O.A. conform alin.3 art.218 CP RM din 1961 pentru că, la 12.08.1989, aflându-se în câmp, din motive huliganice, a împușcat în câțiva motocicliști care treceau prin apropiere. În rezultat, unul din ei a suferit o vătămare mai puțin gravă a integrității corporale, iar altul a suferit o vătămare ușoară a integrității corporale. Însă, Colegiul penal al Judecătoriei Supreme a RSS Moldova a recalificat fapta lui O.A. în baza alin.1 art.96 CP RM din 1961. Considerentele invocate de instanța superioară sunt: „După cum a explicat O.A., el și colegii lui se aflau la lucru, păzeau harbușăria. Împușcătura a efectuat-o crezând că pătimiții au pătruns în harbușărie. Deci, acțiunile întreprinse de O.A. au fost îndreptate spre a curma presupusul furt. Faptul că pătimiții nu au pătruns în harbușărie nu are însemnătate juridică, deoarece condamnatul considera că acționează în interesele pazei bunurilor obștești” [46].*

Din ultimul exemplu rezultă că noțiunea de motiv personal (specificată de G.B. Junușova în punctul de vedere citat mai sus), noțiune care trebuie deosebită de noțiunea „motive huliganice”, nu se reduce la noțiunea de motiv de răzbunare, având la bază relațiile de ostilitate dintre făptuitor și victimă. Or, ca motiv personal poate fi considerată, de exemplu, înțelegerea denaturată de către făptuitor a obligațiilor sale de serviciu sau obștești.

În alt registru, consemnăm că, alături de motivele huliganice pot coexista, în subsidiar, alte motive. Se are în vedere, de exemplu, motivul de ură socială, rasială, națională, religioasă, ideologică sau politică.

Atunci când infracțiunea de huliganism are la bază un asemenea motiv subsidiar, ea se consideră a avea atât calitatea de infracțiune, cât și calitatea de activitate extremistă. Aceasta o confirmă prevederea de la lit.a) art.1 al Legii privind contracararea activității extremiste, potrivit căreia se consideră activitate extremistă activitatea asociației obștești sau religioase, a mijlocului de informare în masă sau a unei alte organizații ori a persoanei fizice în vederea planificării, organizării, pregătirii sau îndeplinirii unor acțiuni orientate spre comiterea faptelor de huliganism pe motive de ură sau vrajbă ideologică, politică, rasială, națională sau religioasă, precum și pe motive de ură sau vrajbă față de vreun grup social.

**Subiectul** infracțiunii specificate la art.287 CP RM este persoana fizică responsabilă care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani (în ipoteza consemnată la alin.(1)) sau de 14 ani (în ipoteza prevăzută la alin.(2) și (3)).

În vederea interpretării prevederilor *alin.(2) art.287 CP RM*, facem trimitere la explicațiile privind circumstanțele agravante similare, prezentate anterior.

Cât privește agravanta consemnată la *alin.(3) art.287 CP RM*, agravarea răspunderii penale este condiționată de calitatea agravantă a mijloacelor de săvârșire a infracțiunii: 1) armă; 2) alte obiecte pentru vătămarea integrității corporale sau sănătății.

Cât privește *prima* categorie a mijloacelor de săvârșire a infracțiunii, în conformitate cu alin.(1) art.129 CP RM, prin „arme” înțelegem „instrumentele, piesele sau dispozitivele astfel declarate prin dispozițiile legale”. Asemenea dispoziții legale se conțin în Legea privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă. Excepții constituie armele care nu sunt utilizabile în vederea vătămării integrității corporale sau sănătății (de exemplu: arma dezactivată<sup>6</sup>; arma de recuzită<sup>7</sup>; armă de panoplie<sup>8</sup>; arma inutilizabilă<sup>9</sup> etc.). Asemenea excepții reies din dispoziția de la alin.(3) art.287 CP RM.

În corespundere cu art.2 al Legii privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, conform destinației lor, armele se clasifică în: 1) arme militare – arme destinate uzului militar, orice alte arme din dotarea organelor apărării naționale, securității statului și ordinii publice, precum și a unităților aflate în subordonarea acestora, înființate prin acte normative; 2) arme civile – arme, dispozitive, mijloace materiale proprietate privată sau de stat destinate (adaptate) uzului civil, apte din punct de vedere tehnic pentru vătămarea sau imobilizarea unei persoane ori a unui animal, pentru practicarea sportului sau a vânătorii, pentru autoapărare, apărare și pază a bunurilor și valorilor sau pentru imitarea proprietăților lor de luptă.

Potrivit aceluiași articol, din punctul de vedere al destinației, clasificarea armelor civile este următoarea: 1) armă de apărare și pază – arma de foc scurtă, recunoscută în condițiile prevăzute de lege, destinată pentru apărarea vieții, integrității și libertății persoanelor fizice, precum și a bunurilor aparținând persoanelor fizice sau juridice; 2) armă de autoapărare – arma letală și neletală scurtă (cu excepția armei cu aer comprimat), recunoscută în condițiile legii, special confecționată pentru a împrăștia gaze nocive, iritante, de neutralizare sau proiectile din cauciuc sau glonț, în scop de autoapărare; 3) armă de aruncare – arma destinată pentru nimicirea cu proiectile a obiectivelor la distanță, a căror mișcare orientată se obține folosind forța musculară a omului sau forța unui dispozitiv special adaptat; 4) armă de asomare – arma utilitară, folosită pentru imobilizarea animalelor prin supunerea acestora la un șoc mecanic în scopul sacrificării ulterioare; 5) armă de colecție – arma destinată a fi piesă de muzeu, precum și arme aflate sau nu în stare de funcționare ce constituie rarități sau care au valoare istorică, documentară, științifică sau artistică; 6) armă de semnalizare – arma destinată numai pentru transmiterea de semnale luminoase, fumigene sau acustice; 7) armă de tir (sportivă) –

<sup>6</sup> Conform art.2 al Legii privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, armă dezactivată constituie arma devenită definitiv nefuncțională ca urmare a modificării și transformării ei în mod ireversibil de către un armurier licențiat în domeniul reparației armelor.

<sup>7</sup> Potrivit aceluiași articol, armă de recuzită este arma special confecționată, fabricată sau devenită inofensivă ca urmare a modificării ei de către un armurier licențiat în domeniul reparației armelor, utilizată în activitatea instituțiilor specializate în domeniul artistic (cinematografice sau cultural-artistice).

<sup>8</sup> În corespundere cu art.2 al Legii privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, armă de panoplie reprezintă arma de foc devenită nefuncțională ca urmare a dezactivării ei sau datorită gradului avansat de deteriorare, atestat de către un armurier licențiat în condițiile legii.

<sup>9</sup> Conform aceluiași articol, armă inutilizabilă constituie arma deteriorată a cărei uzură depășește 50% și care are unul sau mai multe defecte evidente, atestate, conform reglementărilor tehnice, de către organul competent sau de către armurier.

arma destinată practicării tirului sportiv, omologată sau recunoscută în condițiile legii; 8) armă de vânătoare – arma destinată practicării vânătorului, cu una sau mai multe țevi, care folosește muniții cu glonț și/sau cu alice, omologată sau recunoscută în condițiile legii; 9) armă cu destinație industrială – arma de foc utilitară, semi-automată, destinată unui scop industrial de uz civil, care are aparența unei arme de foc automate; 10) armă cu tranchilizante – arma utilitară, destinată imobilizării animalelor prin injectarea de substanțe tranchilizante; 11) armă utilitară – arma destinată să asigure desfășurarea corespunzătoare a unor activități în domeniile industrie, agricultură, piscicultură, în domeniul medico-veterinar, al protecției mediului și protecției împotriva dăunătorilor, precum și să asigure desfășurarea de către organizațiile specializate de pază a activităților de pază a obiectivelor, bunurilor și valorilor sau a transportului unor valori importante; 12) armă veche – arma letală produsă înainte de anul 1877 sau reproducere a acesteia pentru a fi păstrată în colecții; 13) dispozitiv electroșoc – mijlocul special de autoapărare a cărui încărcătură electrică de tensiune înaltă paralizează organismul omului și al animalelor pentru o perioadă redusă de timp; 14) spray cu gaze lacrimogene sau iritante – mijlocul special de autoapărare conținând gaz lichefiat cu proprietatea de iritare sau de paralizare temporară.

În conformitate cu art.2 al Legii privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, din punctul de vedere al construcției lor, armele se clasifică în: 1) armă albă cu lamă – arma care întrunește următoarele criterii: lama care fie face corp comun cu mânerul, fie echipată cu un sistem ce-i permite să facă corp comun cu mânerul; are tăiș dublu pe toată lungimea sa; lungimea depășește 15 cm; lățimea este mai mare sau egală cu 0,4 cm; mânerul este prevăzut cu gardă; 2) armă cu aer comprimat sau cu gaze sub presiune (pneumatică) – arma care, pentru aruncarea proiectilului, folosește forța de expansiune a aerului comprimat sau a gazelor sub presiune aflate într-o butelie-recipient; 3) armă cu gaze – arma concepută sau adaptată, prin care substanța nocivă gazoasă, lichidă ori în o altă stare (iritantă sau lacrimogenă), încorporată în proiectilul ei, este transportată până la țintă cu ajutorul forței de expansiune dirijată a gazelor provenite prin detonarea unei capse ori prin arderea unei încărcături, ori prin intermediul altor agenți propulsori; 4) armă cu țevă ghintuită – arma a cărei țevă este prevăzută, pe toată lungimea suprafeței interioare a canalului, cu șanțuri omogene spiralate (ghinturi) pentru a imprima proiectilului o mișcare de rotație pentru menținerea stabilității acestuia pe traiectoria de zbor; 5) armă cu țeava lisă – arma a cărei țevă este netedă pe cel puțin două treimi din toată lungimea interioară a canalului, începând de la camera cartușului; 6) armă de foc automată – arma de foc care, după fiecare cartuș tras, se reîncarcă automat și trage o serie de mai multe cartușe prin apăsare continuă pe trăgaci; 7) armă de foc cu o singură lovitură – arma de foc fără încărcător, care este încărcată înaintea fiecărei trageri prin introducerea manuală a cartușului în cameră sau într-un spațiu prevăzut în acest scop situat la intrarea în țevă; 8) armă de foc cu repetiție – arma de foc care, după fiecare foc tras, se reîncarcă manual prin introducerea pe țevă a unui cartuș preluat din încărcător prin intermediul unui mecanism; 9) armă de foc lungă – arma de foc a cărei lungime a țevii sau lungime totală depășește dimensiunile maxime ale armelor de foc scurte, stabilite de această lege; 10) armă de foc scurtă – arma de foc a cărei țevă nu depășește 30 cm sau a cărei lungime totală nu depășește 60 cm; 11) armă de foc semiautomată – arma de foc care, după fiecare cartuș tras, se reîncarcă automat, dar nu poate trage o serie de mai multe cartușe prin apăsare continuă pe trăgaci.

Potrivit aceluiași articol și anexei nr.1 la Legea privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, sub aspectul statutului lor de legalitate, armele se clasifică în: 1) arme de foc interzise – armele din categoria A, conform anexei nr.1 la respectiva lege, a căror procurare, deținere, port și folosire sunt interzise persoanelor fizice și juridice; 2) arme de foc supuse autorizării – armele din categoria B, conform anexei nr.1 la Legea privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă; 3) arme care fac obiectul declarării – armele din categoria C, conform anexei nr.1 la respectiva lege; 4) alte arme nesupuse autorizării – armele din categoria D, conform anexei nr.1 la Legea privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă.

Nu în ultimul rând, în corespundere cu art.2 al Legii privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, din punctul de vedere al letalității lor, armele se clasifică în: 1) arme letale – armele specificate la lit.a)-l) și n) din categoria B a anexei nr.1 la Legea privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, prin a căror utilizare se poate cauza moartea ori rănirea gravă a persoanelor; 2) arme neletale – armele specificate la lit.m) din categoria B și la categoria C ale anexei nr.1 la numita lege, care au scop utilitar sau care sunt destinate pentru agrement ori autoapărare, confecționate astfel încât, utilizate fiind, să nu se cauzeze moartea persoanelor.

Oricare din aceste tipuri de arme pot fi aplicate ca mijloace de săvârșire a infracțiunii prevăzute la alin.(3) art.287 CP RM. Or, legiuitorul nu a stabilit nicio limitare a tipurilor de arme ce pot fi aplicate la comiterea infracțiunii în cauză. Contează doar ca armele să fie utilizabile în vederea vătămării integrității corporale sau sănătății.

În cazurile necesare, este important ca în raportul de expertiză criminalistică să fie specificat dacă obiectul aplicat la comiterea infracțiunii reprezintă sau nu o armă. În prezența unor temeieri suficiente, acțiunile persoanei, care a aplicat arma în procesul săvârșirii infracțiunii în cauză, pot fi calificate suplimentar conform art.290 CP RM.

Cât privește cea de-a doua categorie a mijloacelor de comitere a infracțiunii prevăzute la alin.(3) art.290 CP RM – alte obiecte pentru vătămarea integrității corporale sau sănătății – pot fi deosebite patru tipuri de asemenea obiecte:

1) obiectele care nu sunt destinate după construcție pentru vătămarea integrității corporale sau a sănătății, însă care comportă pericol pentru aceste valori sociale, datorită calităților vulnerante ce sunt specifice acestor obiecte în anumite circumstanțe (cioburi dintr-o sticlă spartă, bucăți din mobilă sfărâmată, ștachete smulse din gard, armătură metalică ascuțită la vârf etc.);

2) obiectele care sunt destinate după construcție pentru vătămarea integrității corporale sau a sănătății, însă nu îndeplinesc toate rigorile pentru a fi considerate arme, care comportă pericol pentru integritatea corporală sau sănătatea victimei, datorită calităților vulnerante ce sunt specifice acestor obiecte în anumite circumstanțe (de exemplu, armele de foc dezactivate, de panoplie, de recuzită, inutilizabile etc., pe care făptuitorul le folosește, de exemplu, pentru a-i aplica victimei o lovitură în cap);

3) obiectele destinate pentru vătămarea integrității corporale sau a sănătății (de exemplu, bastonul de cauciuc, grenadă etc.);

4) armele, în cazul în care făptuitorul utilizează calitățile vulnerante „neconstructive” ale acestora, care comportă pericol pentru integritatea corporală sau sănătatea victimei (de exemplu, aplicarea loviturii cu patul puștii sau cu mânerul armei albe).

În alt context, în vederea interpretării și aplicării corecte a alin.(3) art.287 CP RM, apare ca deosebit de importantă identificarea înțelesului noțiunii „aplicarea sau încercarea aplicării”, noțiune pe care legiuitorul o folosește în privința mijloacelor de săvârșire a infracțiunii prevăzute la alin.(3) art.287 CP RM.

În acest sens, ca exemple de aplicare a armei, precum și a obiectelor aplicate pentru vătămarea integrității corporale sau a sănătății, consemnăm: 1) efectuarea unei împușcături asupra țintei; 2) lovirea victimei cu arma albă; 3) aplicarea directă a armei de autoapărare; 4) demonstrarea armei în scopul înfricoșării; 5) sprijinirea cuțitului de gâtul victimei; 6) agitarea pumnului cu boxul îmbrăcat; 7) tragerea focului de armă pe deasupra capului victimei sau în imediata apropiere de picioarele victimei etc.

Calificarea conform alin.(3) art.287 CP RM se face și atunci când făptuitorul doar a încercat să aplice arma sau obiectele aplicate pentru vătămarea integrității corporale sau a sănătății. În astfel de cazuri, făptuitorul nu reușește să aplice obiectele nominalizate mai sus, din cauze independente de voința lui, deși creează un pericol real pentru integritatea corporală sau sănătatea victimei.

Atunci când spunem că făptuitorul nu reușește să aplice obiectele corespunzătoare, avem în vedere oricare din următoarele situații: 1) eroare asupra mijlocului de săvârșire a infracțiunii; 2) *aberratio ictus*.

De asemenea, accentuăm că, luând în considerare gradul de intensitate a violenței aplicate în contextul infracțiunii prevăzute la art.287 CP RM, ca urmare a încercării de a aplica mijloacele de săvârșire a huliganismului prevăzut la alin.(3) art.287 CP RM, se poate crea un pericol real pentru integritatea corporală sau sănătatea victimei. Nu pentru viața sau sănătatea victimei.

Un astfel de pericol se creează nu ca urmare a unei amenințări. Deci, nu ca urmare a unei influențări psihice. Pericolul real pentru integritatea corporală sau sănătatea victimei se creează ca urmare a unei neizbutite influențări fizice asupra victimei.

Dintr-o altă perspectivă, demonstrarea mijloacelor de săvârșire a huliganismului, în scopul înfricoșării, constituie un exemplu de aplicare a mijloacelor de săvârșire a infracțiunii prevăzute la alin.(3) art.287 CP RM. Și nu de intenție de aplicare a unor asemenea mijloace. Nu trebuie de uitat că acțiunea adiacentă în cazul infracțiunii de huliganism se poate exprima nu doar în aplicarea violenței. Ea se poate exprima și în amenințarea cu violența. De unde concluzia că alin.(3) art.287 CP RM trebuie aplicat și atunci când amenințarea cu violența este o manifestare a aplicării sau a încercării de aplicare a armei sau a obiectelor pentru vătămarea integrității corporale sau a sănătății.

Amenințarea pe calea demonstrării mijloacelor de săvârșire a huliganismului, ca și oricare altă amenințare cu relevanță penală, trebuie să aibă un caracter real. Nu unul imaginar, nu unul de glumă, lipsit de seriozitate. De asemenea, pentru aplicarea răspunderii penale conform alin.(3) art.287 CP RM nu este suficient ca făptuitorul să aibă asupra sa, în timpul săvârșirii huliganismului, mijlocul corespunzător de săvârșire a infracțiunii. Este necesar ca acesta să fie aplicat (sau să se încerce aplicarea lui) în vederea anihilării victimei. Anihilării pe calea influențării psihice.

Într-un alt context, nu mai puțin importantă se conturează a fi soluționarea corectă a problemei privind excesul de autor, în cazul infracțiunii prevăzute la alin.(3) art.287 CP RM.

Dacă, în timpul săvârșirii infracțiunii de huliganism, unul dintre participanți aplică sau încearcă să aplice arma sau obiectele aplicate pentru vătămarea integrității corporale sau a sănătății, fără știrea celorlalți participanți, atunci răspunderea conform alin.(3) art.287 CP RM o poartă numai persoana care a comis excesul de autor.

Astfel, drept exces de autor trebuie considerată nu doar săvârșirea de către autor a unei infracțiuni care nu este cuprinsă de intenția altor persoane participante la infracțiune. Ca exces de autor trebuie considerată și comiterea de către autor a unor acțiuni, care nu sunt cuprinse de intenția altor persoane participante, însă în contextul infracțiunii comise în comun. În această situație, se atestă nu excesul cantitativ de autor (când una din persoanele participante la infracțiune săvârșește un număr mai mare de infracțiuni), dar excesul calitativ de autor (când una din persoanele participante la infracțiune săvârșește aceeași infracțiune, dar într-o formă mai gravă).

De exemplu, într-o speță, *judecând recursul, Colegiul penal al Curții de Apel a stabilit: I.S., M.S., V.B. și A.S. au fost condamnați conform alin.3 art.218 și alin.2 art.95 CP RM din 1961 pentru că, la 14.02.1997, au comis un act de huliganism față de C.P., cauzându-i leziuni corporale în urma cărora ultimul a decedat. După cum reiese din materialele cauzei, moartea lui C.P. a survenit în rezultatul unei traume cranio-cerebrale, provocate de către V.B. cu o țeavă de metal. Totodată, în cauză n-au fost prezentate probe care ar dovedea că între făptuitori a fost o înțelegere prealabilă de a folosi țeava de metal la comiterea infracțiunii. S-a stabilit de asemenea că I.S., M.S. și A.S i-au provocat lui C.P. leziuni corporale mai puțin grave în regiunea pieptului și spinării. Pornind de la aceste circumstanțe, Colegiul penal al Curții de Apel a conchis că, dacă, în timpul săvârșirii actelor huliganice, unul dintre participanți la infracțiune a folosit un obiect special adaptat pentru cauzarea vătămării integrității corporale sau a sănătății, fără știrea altor participanți la infracțiune, atunci răspunderea conform alin.3 art.218 CP RM din 1961 o poartă numai persoana care a aplicat obiectul respectiv pentru vătămarea integrității corporale sau a sănătății [47].*

Din cele menționate reiese că, dacă s-a atestat fie înțelegerea prealabilă a două sau mai multor persoane de a aplica în procesul de săvârșire a huliganismului mijloacele de săvârșire a infracțiunii prevăzute la alin.(3) art.287 CP RM, fie cunoașterea prealabilă de către persoanele participante la infracțiunea de huliganism despre prezența la una din ele a unor astfel de mijloace (iar persoanele participante cel puțin admit posibilitatea aplicării lor în procesul de săvârșire a huliganismului), atunci acțiunile tuturor persoanelor participante la infracțiune urmează a fi calificate potrivit alin.(3) art.287 CP RM.

Însă, să nu uităm că, în conjunctura infracțiunii de huliganism, între persoanele participante poate exista nu doar înțelegere prealabilă (preordinată), dar și înțelegere spontană. De aceea, atunci când persoanele participante la săvârșirea infracțiunii de huliganism nu cunoșteau în prealabil despre prezența la una din ele a mijloacelor de săvârșire a infracțiunii prevăzute la alin.(3) art.287 CP RM, însă, aflând despre prezența acestora în procesul aplicării lor, continuau să coopereze cu persoana care le aplică, acțiunile tuturor persoanelor participante trebuie calificate în conformitate cu alin.(3) art.287 CP RM.

Considerăm această opinie fundamentată științific: până la consumarea infracțiunii de huliganism, intenția persoanelor participante continuă să fie unică. Caracterul unic al intenției nu suferă schimbări nici atunci când, în procesul executării infracțiunii de huliganism, persoanele neinițiate în prealabil află despre prezența mijloacelor de săvârșire a infracțiunii prevăzute la alin.(3) art.287 CP RM. Deoarece nu refuză să coopereze cu persoana care aplică aceste mijloace, ajungem la concluzia că intenția lor inițială de a săvârși infracțiunea prevăzută la lit.b) alin.(2) art.287 CP RM – huliganismul săvârșit de două sau mai multe persoane – suferă o transformare. În urma acesteia, ea devine intenție supravinită de a săvârși infracțiunea prevăzută la alin.(3) art.287 CP RM. Intenția infracțională suferă anume transformare, și nu schimbare. Tocmai de aceea își păstrează caracterul unic în raport cu toate persoanele participante la infracțiunea de huliganism.



**Bibliografie:**

1. Informația operativă privind starea infracționalității pe teritoriul Republicii Moldova în perioada de 12 luni ale anului 2007. [http://mai.gov.md/tabel\\_2007](http://mai.gov.md/tabel_2007); Informația operativă privind starea infracționalității pe teritoriul Republicii Moldova în perioada de 12 luni ale anului 2008. [http://mai.gov.md/tab\\_stat2008](http://mai.gov.md/tab_stat2008); Informația operativă privind starea infracționalității pe teritoriul Republicii Moldova în perioada de 12 luni ale anului 2009. <http://mai.gov.md/content/4459>; Informația operativă privind starea infracționalității pe teritoriul Republicii Moldova în perioada de 12 luni ale anului 2010. <http://mai.gov.md/content/6945>; Informația operativă privind starea infracționalității pe teritoriul Republicii Moldova în perioada de 12 luni ale anului 2011. <http://mai.gov.md/content/11047>; Informația operativă privind starea infracționalității pe teritoriul Republicii Moldova în perioada de 12 luni ale anului 2012. <http://mai.gov.md/content/21556>; Informația operativă privind starea infracționalității pe teritoriul Republicii Moldova în perioada de 12 luni ale anului 2013. <http://mai.gov.md/content/26521>
2. ЕСИНА, Л.А. *Квалификация хулиганства и иных преступлений, совершенных из хулиганских побуждений: уголовно-правовые и криминологические аспекты*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Саратов, 2010, с.3.
3. САМАНЮК, Э.В. О соотношении понятий «общественная безопасность» и «общественный порядок». În: *Молодой ученый*, 2014, № 3, с.671-675.
4. ЖУНУШОВА, Г.Б. *Уголовная ответственность за хулиганство по законодательству Кыргызской Республики*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Бишкек, 2006, с.9, 13.
5. *A se vedea*, de exemplu: BORODAC, A. *Manual de drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004, с.400.
6. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.1r/a-40/02 din 16.04.2002. Moldlex
7. Hotărârea Prezidiului Judecătoriei Supreme din 26.02.1987. Moldlex
8. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel nr.1r-21/98 din 17.02.1998. În: Curtea de Apel. Culegere de practică judiciară (august 1996-aprilie 1999). Chișinău: Garuda-Art, 1999, p.171-173.
9. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție nr.1ra-548/05 din 11.10.2005. Moldlex
10. КАУСЫЛГАЗЫ, Ж. *Уголовно-правовая и криминологическая характеристика хулиганских действий по законодательству Монголии*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Санкт-Петербург, 2008, с.18.
11. ЖУНУШОВА, Г.Б. *Уголовная ответственность за хулиганство по законодательству Кыргызской Республики*, с.14.
12. МУБАРАКШИН, Р.Г. Принципы квалификации преступлений. În: *Вестник ТИСБИ*, 2006, № 1, с.34-38.
13. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 22.10.2013. Dosarul nr.4-1re-212/13. [www.csj.md](http://www.csj.md)
14. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.4-1re-74/05 din 31.10.2005. Moldlex
15. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție nr.1ca-100/02 din 30.04.2002. Moldlex
16. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție nr.1r/a-165/01 din 11.12.2001. Moldlex
17. АИСТОВА, Л.С. *Квалификация хулиганства*. Санкт-Петербург: Юридический институт Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 1998, с.21.
18. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.1ra-820/06 din 10.10.2006. Moldlex
19. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.1ra-653/07 din 23.10.2007. Moldlex
20. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.1ra-371/04 din 22.06.2004. Moldlex
21. Procuratura Generală. Comunicat de presă. [www.procuratura.md/md/com/1211/1/2481/](http://www.procuratura.md/md/com/1211/1/2481/)
22. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție nr.1ra-1180/06 din 26.12.2006. Moldlex
23. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.4-1re-64/05 din 26.09.2005. Moldlex
24. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție nr.1ca-100/02 din 30.04.2002. Moldlex
25. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție nr.1r/a-165/01 din 11.12.2001. Moldlex
26. ЖУНУШОВА, Г.Б. *Уголовная ответственность за хулиганство по законодательству Кыргызской Республики*, с.10.
27. ИВАНОВ, Н. Хулиганство: проблемы квалификации. În: *Российская юстиция*, 1996, № 8, с.31-33.
28. ЗАГОРОДНИКОВ, Н.И. *Преступления против жизни*. Москва: Госюриздат, 1961, с.127-128.
29. НАУМОВ, А.В. *Мотивы убийств*. Волгоград: Научно-исследовательский и редакционно-издательский отдел, 1969, с.51.
30. ВОЛКОВ, Б.С. *Мотив и квалификация преступлений*. Казань: Издательство Казанского университета, 1969, с.146.
31. АНТОНЯН, Ю.М. *Психология убийства*. Москва: Юристъ, 2000, с.270.
32. ВОЛЖЕНКИН, Б.В., ПИТЕРЦЕВ, С.К., ШИМАНОВСКИЙ В.В. *Расследование дел о хулиганстве*. Ленинград: Институт усовершенствования следственных работников, 1979, с.8.

33. КОРЖАНСКИЙ, Н.И. *Квалификация хулиганства*. Волгоград: ВСШ МВД, 1989, с.7.
34. АНТОНЯН, Ю.М. *Убийство ради убийства*. Москва: Щит-М, 1998, с.269.
35. АНДРЕЕВА, Л.А. *Квалификация убийств, совершенных при отягчающих обстоятельствах*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 1998, с.32.
36. БОРОДИН, С.В. *Преступления против жизни*. Москва: Юристъ, 1999, с.144.
37. РУБИНШТЕЙН, С.Л. *Основы общей психологии*. Москва: Учпедгиз, 1940, с.431, 432.
38. ПОПОВ, А.Н. *Убийства при отягчающих обстоятельствах*. Санкт-Петербург: Юридический Центр Пресс, 2003, с.862.
39. БАЖАНОВ, М.А., ТКАЧЕНКО, В.И. *Квалификация хулиганства по советскому уголовному праву: În: Советское государство и право*, 1958, № 4, с.134.
40. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție nr.1r/a-165/01 din 11.12.2001. Moldlex
41. ПОПОВ, А.Н. *Убийства при отягчающих обстоятельствах*, с.866.
42. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.4-1r/a-10/02 din 24.06.2002. Moldlex
43. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție nr.1r/a-223/99 din 26.10.1999. Moldlex
44. ЖУНУШОВА, Г.Б. *Уголовная ответственность за хулиганство по законодательству Кыргызской Республики*, с.16.
45. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție nr.1r/e-100/99 din 22.04.1999. Moldlex
46. Decizia Colegiului penal al Judecătoriei Supreme nr.2k-885/90 din 19.04.1990. Moldlex
47. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel nr.1r-162/99 din 04.03.1999. În: *Curtea de Apel. Culegere de practică judiciară* (august 1996-aprilie 1999). Chișinău: Garuda-Art, 1999, p.175-176.

Prezentat la 14.02.2015